

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут права

**ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ:
РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(м. Суми, 10 травня 2024 року)

Суми
Сумський державний університет
2024

УДК 340(477):342.25

Л73

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Панкратова В. О. – кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Сухонос В. В. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Стогова О. В. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету

Видання рекомендоване до видання
рішенням вченої ради Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 7 від 21 червня 2024 року)

Локальна демократія: роль громад та органів місцевого самоврядування :
Л73 матер. науково-практичного круглого столу (Суми, 10 травня 2024 р.). –
Суми : Сумський державний університет, 2024. – 58 с.

До матеріалів увійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених ЗВО і наукових установ, які брали участь у засіданні Науково-практичного круглого столу «Локальна демократія: роль громад та органів місцевого самоврядування», присвяченого ознайомленню з досвідом країн ЄС щодо децентралізації та впровадження його в Україні, проведеного в межах реалізації освітнього проекту ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101047645 – «EULOCDEM: Локальна демократія: кращі європейські практики для України», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напрямок – Модуль Жана Моне програми Erasmus+).

**Co-funded by
the European Union**

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Views and opinions expressed are however those of the author (-s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

© Сумський державний університет, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
<i>Бабич В. В.</i> ІНКЛЮЗІЯ У ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРАХ.....	6
<i>Басова В. В.</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ В УКРАЇНІ.....	9
<i>Вавіло Д. О.</i> ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	11
<i>Гнідаш В. С.</i> БЮДЖЕТ УЧАСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ.....	14
<i>Кліменічева Р. А.</i> ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: КРАЦІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	16
<i>Краснянський В. І.</i> МІСЦЕВІ ВИБОРИ.....	19
<i>Кривомаз К. В.</i> БЮДЖЕТ УЧАСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТІЇ.....	22
<i>Лелека С. С.</i> ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: УСПІШНИЙ ДОСВІД ЕСТОНІЇ.....	25
<i>Лемешенко А. В.</i> ГРОМАДСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК БАЗИС РОЗВИТКУ ГРОМАДИ.....	28

Панкратова В. О.

ЕЛЕКТРОННА УЧАСТЬ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО
ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....31

Прихожай М. В.

МОЛОДІЖНІ РАДИ: ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО
ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ.....35

Раскосова А. В.

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СУЧАСНИЙ
СТАН.....39

Рогальнікова Ю. М.

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ.....42

Скоблик М. О.

МІСЦЕВІ ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ.....45

Стогова О. В.

ІНСТРУМЕНТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА.....49

Татарінова К. В.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ В
УКРАЇНІ.....53

Тригуб О. М.

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ.....56

ВСТУПНЕ СЛОВО

Проект ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH - 101047645 - «EULOCDEM: Локальна демократія: кращі європейські практики для України» напряму Модуль Жана Моне програми Erasmus+ реалізується у Сумському державному університеті.

Прагнення України до досягнення демократичних європейських стандартів та зобов'язання відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом зумовлює необхідність запровадження нових практик взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та місцевих жителів. Такими новими практиками мають стати інструменти локальної демократії, які позитивно зарекомендували себе у країнах Європейського Союзу.

Проект «Локальна демократія: кращі європейські практики для України» покликаний сприяти розвитку механізмів та інструментів локальної демократії в Україні на підставі європейського досвіду.

Науково-практичний круглий стіл на тему: «Локальна демократія: роль громад та органів місцевого самоврядування», що відбувся 26 травня 2023 року на базі Навчально-наукового інститут права Сумського державного університету є одним із заходів в рамках реалізації проекту та покликаний ознайомити з досвідом країн ЄС щодо використання інструментів локальної демократії.

До обговорення ролі громад та органів місцевого самоврядування у використанні інструментів локальної демократії долучилися науковці, представники територіальних громад, громадських організацій, студенти та учні.

У ході роботи круглого столу були обговоренні практики організації місцевого самоврядування в країнах ЄС, особливості впровадження позитивного досвіду застосування інструментів локальної демократії та виклики, що стоять перед Україною в умовах війни.

Доповіді учасників були актуальними та інформативними. Аудиторію було залучено до обговорення проблематики круглого столу та жвавої дискусії. Резюмовано, що європейські практики застосування локальної демократії потребують подальшого вивчення та впровадження в Україні.

*Голова Оргкомітету,
координаторка проекту «Локальна демократія:
кращі європейські практики для України»
Вікторія Панкратова*

Бабич В.В.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ІНКЛЮЗІЯ У ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРАХ

Зараз питання інклюзії та безбар'єрності особливо актуальне, адже за час повномасштабного вторгнення РФ в Україні істотно збільшилася кількість людей з інвалідністю. Станом на 01 січня 2020 року, в Україні 2,7 млн осіб мають інвалідність, у тому числі 222,3 тис. осіб з I групою інвалідності, 900,8 тис. осіб з II групою інвалідності, 1416,0 тис. осіб з III групою інвалідності та 163,9 тис. дітей з інвалідністю [1]. За два роки повномасштабного вторгнення це ще вже близько 300 тисяч, і це попри те, що велика кількість громадян зараз виїхали закордон.

В українському суспільстві все ще існує багато обмежень для різних груп населення щодо безбар'єрного доступу до інфраструктури, транспорту, працевлаштування, освіти, отримання послуг, що надаються державними установами, бізнесу тощо. Донедавна основними питаннями створення безбар'єрного середовища в Україні були:

1. В цілому рівень розробки безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю був низьким.

2. Відсутність розуміння комплексної доступності публічних просторів. Під комплексною доступністю мається на увазі, не лише наявність пандусів у закладах, а й щонайменше три критерії, а це: паркування зі спеціальними місцями для людей з інвалідністю, зручна прилегла територія та вхід до самого закладу (достатньо широкі двері, низькі пороги тощо).

3. Відсутність інформації (інформаційних вказівників) щодо наявності чи відсутності умов доступності об'єктів інфраструктури для людей з інвалідністю.

4. Низька доступність транспортної та вуличної інфраструктури.

5. Недостатність громадського контролю за реалізацією державної політики у сфері створення безбар'єрного середовища [2, с. 19].

Задля подолання цих проблем Україні потрібно впроваджувати інноваційні практики соціальної інтеграції в просторовому плануванні, що включають використання нових технологій, формування соціальних кластерів і розвиток доступних громадських просторів. Деякі приклади таких практик наведено нижче:

1. Використання інноваційних технологій може покращити доступність середовища для людей з інвалідністю. До прикладу, встановлення платформ для електронного моніторингу контролю та доступу до об'єктів інфраструктури.

2. Проектування соціальних кластерів - просторових об'єктів або територій, призначених для створення умов для взаємодії та спільної діяльності різних груп населення.

3. Розбудова безбар'єрного громадського простору: розробка інноваційних рішень для створення безбар'єрного громадських просторів, що гарантує рівні умови користування для всіх груп населення. Це може включати встановлення пандусів, пішохідних зон, зон відпочинку та інших заходів, які сприятимуть зручному доступу для людей з інвалідністю. До того ж важливо звернути увагу на різноманітність дизайну громадських просторів під час проектування для задоволення потреб різних соціальних груп.

4. Інклюзивна урбаністика та архітектура має також враховувати культурне розмаїття та міжкультурний діалог у містах. Це може означати створення культурних центрів, музеїв, місць виставок та фестивалів, які відображатимуть різноманіття культурних проявів і традицій різних груп населення [3, с. 71].

Україна вже почала активно рухатися в напрямку розвитку інклюзії в нашій державі. Значущим було прийняття Указу Президента України №533/2020 «Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні» Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030

року від 14 квітня 2021 р. Цю стратегію розробляли враховуючи досвід створення безбар'єрного простору, зокрема країн Європейського Союзу, Канади, Сінгапуру, Японії, Великої Британії, США, й інших міжнародних актів, що регулюють це питання.

Також, якщо розглядати вже набутий Україною досвід соціальної інклюзії в просторовому плануванні міст, то, до прикладу можна відзначити, що у Львові ініціатива "Доступно UA" реалізує програму, спрямовану на створення доступного середовища для людей з різними формами інвалідності. Проект передбачає встановлення пандусів, пішохідних переходів, спеціального обладнання для людей з інвалідністю та розширення пішохідних доріжок для полегшення мобільності для всіх мешканців. Проект також має на меті підвищити обізнаність про проблеми просторової доступності та про те, як перетворити Україну на приємне місце для всіх [3, с. 72].

Резюмуючи, можна зазначити, що в післявоєнний період наша держава має обов'язково врахувати потреби усіх верств населення під час планування відбудови міст. Наша держава має забезпечити нашим громадянам інклюзивність кожного міста, забезпечити доступність міського простору, закладів харчування, транспорту, муніципальних та соціальних об'єктів.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики в Україні. URL: Міністерство соціальної політики України. Особам з інвалідністю - Міністерство соціальної політики України (msp.gov.ua)_(дата звернення 04.05.2024).
2. Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі: колективна монографія / О. Главацька, Н. Горішна, Г. Слезанська та ін. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. – 326 с.
3. Макуха О. Соціальна інклюзія як важливий аспект інноваційного розвитку в просторовому плануванні. Збірник тез конференції. Будівлі та транспортна інфраструктура. 2023. С. 70-73.

Басова В.В.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Електронна петиція є офіційним зверненням до органів влади України і може бути подана будь-яким громадянином України.

Електронні петиції є одним із способів залучити громадян до політичного процесу та забезпечити їхню участь у прийнятті державних рішень. Ця форма публічного звернення здебільшого базується на використанні засобів електронного зв'язку та інформаційних технологій, що дає змогу громадянам брати участь у масштабних дискусіях та вирішувати важливі питання суспільного життя [2, с. 168-169].

Давайте розглянемо переваги та недоліки петицій. Електронні петиції стали дуже популярними, оскільки вони дозволяють владі впроваджувати електронні сервіси та слухати громадян. Важливо, щоб автори петицій стали лідерами громадської думки та сформували активні соціальні спільноти. Однак, законодавче регулювання електронних петицій має свої недоліки та неточності, які потребують виправлення та законодавчого врегулювання. Переваги включають свободу вираження, спрощений порядок розгляду петицій, економію часу та грошей для осіб, які звертаються з електронною петицією. Серед недоліків можна відзначити повторне голосування тими ж людьми за допомогою різних електронних адрес, а також технічні проблеми на порталі електронних петицій, які ускладнюють можливість ініціювати петицію або підписати підтримку іншої петиції протягом годин або навіть днів [1].

Також до недоліків можна віднести й той факт, що Закон України «Про звернення громадян» передбачає надання обов'язкової відповіді на електронні петиції, проте виконання обіцянок, викладених адресатом у відповіді, належить до сфери не юридичних, а політичних зобов'язань. Всі ці фактори з часом

можуть призвести до появи сумнівів громадськості у прозорості та ефективності роботи не стільки сайту, скільки самої ідеї подання електронної петиції [4, с. 114].

Також ще хочу зазнати, що в Україні є великий досвід на рахунок міжнародних електронних петицій. Міжнародний досвід електронних петицій свідчить про їх широке використання в різних країнах світу. Наприклад, у Великій Британії петиції, які набирають певну кількість підписів, обговорюються у парламенті. В Україні у 2015 році було прийнято Закон України «Про звернення громадян», який визначає правову основу для здійснення громадського контролю, включаючи електронні петиції. Згідно з цим законом, громадяни мають право створювати петиції та звертатися до державних органів з конкретними вимогами або пропозиціями. Українські електронні петиції функціонують на основі платформи «Електронна петиція», що розроблена спільно з Програмою реформування публічної адміністрації в Україні та Європейським Союзом. Ця платформа надає можливість громадянам створювати та підписувати електронні петиції онлайн. Після досягнення певної кількості підписів, петиція направляється до відповідного органу влади, який зобов'язаний розглянути її та надати відповідь [3, с. 53].

У наш час електронні петиції стали дуже актуальними через повноштабне вторгнення росії в Україну. Громадяни можуть звернутися до Кабінету Міністрів України з електронними петиціями через офіційний сайт із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх прав і законних інтересів.

Більшість петицій стосується присвоєння звання Героя України (помертно). Петиція буде розглянута, якщо протягом 90 днів вона набере не менше 25 тисяч підписів.

Отже, можна дійти висновку, що електронні петиції в Україні та світі загалом стали цінним інструментом для прямої демократії та громадської участі у процесі прийняття рішень. Їх використання зростає, пропонуючи громадянам зручний спосіб ініціювати та підтримувати пропозиції щодо змін, які вони

хочуть бачити в законодавстві, політиці та суспільстві. В цілому, електронні петиції є цінним доповненням до демократичного процесу. Їх розвиток та вдосконалення можуть допомогти змінити громадську участь у прийнятті рішень та зробити уряди більш підзвітними перед своїми громадянами.

Література:

1. Белікова М.І. Електронні петиції: переваги та недоліки. 2016. С. 13–15. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13014/1/Bielikova_13-15.pdf (дата звернення: 24.04.2024).
2. Великий тлумачний словник української мови / ред. Бусел В.Т. Ірпінь : Перун, 2005. 1440 с.
3. Полуніна О.О. Електронні петиції: міжнародний досвід та Україна. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія : Юриспруденція*. 2023. № 62. С. 53–56. URL: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.62.11> (дата звернення: 24.04.2024).
4. Моргун В.В. Електронні петиції: переваги та недоліки. *Матеріали Всеукраїнського круглого столу*, м. Дніпро, 12 груд. 2018 р. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2934/1/34.pdf> (дата звернення: 24.04.2024).

Вавіло Д.О.

*Студентки 2-го курсу Навчально-наукового
інституту права Сумського державного
університету*

ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Локальна демократія - це система управління на місцевому рівні, де громадяни мають можливість активно брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя та оточуючого середовища. Головну роль в локальній

демократії відіграють громади, їхні представницькі органи та органи місцевого самоврядування.

Громади є основою локальної демократії. Вони складаються з мешканців певної території, які мають спільні інтереси та цілі. Громади можуть формувати різні організації та ініціювати проекти для поліпшення життя своїх членів [5, с. 264].

Органи місцевого самоврядування представляють собою структури, які обрані громадами для прийняття рішень та виконання функцій управління на місцевому рівні. Ці органи можуть включати місцеві ради, міські управління, сільські та міські голови та інші [4, с. 456].

Роль громад та органів місцевого самоврядування включає:

1. Прийняття рішень: Громади та їхні органи обговорюють проблеми та ініціюють рішення, що відповідають потребам місцевого населення.

2. Проведення реформ: Органи місцевого самоврядування можуть здійснювати реформи в таких сферах, як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура тощо.

3. Розробка бюджетів: Громади та їхні органи мають важливу роль у формуванні та здійсненні бюджетів на місцевому рівні, визначаючи пріоритети та розподіляючи ресурси.

4. Залучення громадян: Локальна демократія передбачає активну участь громадян у прийнятті рішень через громадські слухання, референдуми, петиції та інші механізми [1, с. 87].

Узагальнюючи, розвиток локальної демократії залежить від активності та співпраці громад та їхніх органів місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення ефективного та відкритого управління на місцевому рівні .

Локальна демократія має значний вплив на якість життя населення та розвиток територій. Дозволяється широкий спектр можливостей для громадян у визначенні власного майбутнього та напрямку розвитку їхніх спільнот [2, с. 112].

Деякі конкретні аспекти ролі громад та органів місцевого самоврядування включають:

Забезпечення доступу до основних послуг: Органи місцевого самоврядування відповідають за надання жителям місцевості послуг, таких як водопостачання, каналізація, вивезення сміття, дорожня інфраструктура, освіта та охорона здоров'я.

Підтримка економічного розвитку: Громади та органи місцевого самоврядування можуть створювати умови для розвитку місцевої економіки, наприклад, шляхом залучення інвестицій, розвитку підприємництва та підтримки малих та середніх підприємств.

Збереження культурної та природної спадщини: Громади можуть сприяти збереженню та відновленню історичних та природних пам'яток на своїй території, щоб зберегти культурну різноманітність та забезпечити стале використання природних ресурсів .

Взаємодія з міжнародними та національними рівнями управління: Громади можуть співпрацювати з іншими місцевими та національними урядовими органами, а також з міжнародними організаціями, для розв'язання спільних проблем та здійснення спільних проектів.

Всі ці аспекти вказують на важливість активної участі громадян та ефективного управління на місцевому рівні для досягнення сталого розвитку та підвищення якості життя у всіх регіонах [3, с. 233].

Отже, роль громад та органів місцевого самоврядування у локальній демократії надзвичайно важлива. Вони відіграють ключову роль у прийнятті рішень, що стосуються місцевих спільнот, забезпечують надання основних послуг, сприяють економічному розвитку, збереженню культурної та природної спадщини, а також взаємодіють з іншими рівнями управління.

Відкритість, прозорість та активна участь громадян у прийнятті рішень є основними принципами локальної демократії, які сприяють побудові сильних та стабільних спільнот. Шляхом спільної роботи громад та органів місцевого

самоврядування можна досягти сталого розвитку та підвищення якості життя на місцевому рівні.

Література:

1. Заблоцький В. Місцеве самоврядування в Україні: політико-правовий аспект. Київ: Атіка, 2018. 87 с.
2. Мінаков С. Місцеве самоврядування в Україні: шляхи реформ. Київ: Академперіодика, 2017. 112 с.
3. Перебийніс В., Сільченко О. Місцеве самоврядування в Україні: порівняльно-правовий аналіз. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 233 с.
4. Швець І. Місцеве самоврядування в Україні: історичний нарис. Київ: Українська енциклопедія, 2018. 456 с.
5. Шмульковський О. Місцеве самоврядування в Україні: оцінка і перспективи. Київ: Маклаут, 2016. 264 с.

Гнідаш В. С.

студентка 2-го курсу

Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

БЮДЖЕТ УЧАСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Повномасштабне вторгнення актуалізувало питання щодо ефективності використання коштів місцевих бюджетів та врахування при цьому пропозицій громадськості. Як відомо, одним із засобів впливу на розподіл витрат громади є «бюджет участі». До впровадження воєнного стану цей інститут мав успішні результати застосування в міських, селищних та сільських громадах. Якщо розглянути поняття, то бюджет участі – це новий соціальний та політичний рух XXI століття, яке сприяє вирішенню актуальних проблем управління сучасними муніципалітетами у країнах із різним політичним устроєм та структурою доходів, а також перешкоджає появі нових проблем, наприклад, такі як

соціальне розшарування, громадянська байдужість або ж падіння рівня довіри до органів влади [1, с. 32].

Іншими словами, цей спосіб дозволяє мешканцям міста самостійно пропонувати та обирають, на що саме витратити певну частину коштів з міського бюджету. Громадський бюджет – це певним механізм для того, аби знаходити спільну мову між владою та людьми, долати корупцію, робити громаду кращою та дати можливість кожному мешканцю відчувати причетність та відповідальність за те, якою буде його громада. До того ж, це можливість підготувати свій проєкт (ініціативу) та подати його до відповідної комісії [2].

В Україні вперше бюджет участі запровадили в 2015 році в Чернігові, Черкасах та Полтаві. На початку в Чернігові бюджет участі становив 4,8 млн грн, це 1% від доходу бюджету міста. Цю суму поділили порівну між великими та малими проєктами, після чого Чернігівська міська рада отримала 73 проєкти, з яких 56 відповідали всім поставленим в положенні вимогам. У Полтаві, як і в Черкасах, вирішили прийняти положення по бюджету участі у вигляді цільової програми на п'ять років: 2016-2020. Від міського бюджету щорічно виділяється 1%., з яких на малі проєкти - до 300 тис. грн, що становить 60%, і великі - від 300 тис. грн до 1 млн грн - 40%. Нині, партиципаторний бюджет активно діє в більш ніж 45 містах. Є міста, які обрали віковий ценз у 16 років, а також реєстрацію в місті, де проводиться кампанія для авторів проєктів та виборців. Лише у 8 обласних центрах віковий ценз становить 18 років, це в нас Одеса, Дніпро, Житомир, Хмельницький, Івано-Франківськ, Луцьк, Харків та Черкаси. Відомо, що найменший віковий ценз у Миколаєві, де участь у партиципаторному бюджеті можуть взяти мешканці Миколаєва, які досягли 14 років [3].

Певні міста, мають свої особливості стосовно прийняття проєктів. Наприклад, у Києві необхідно провести публічне обговорення, перед тим, як проєкт буде допущено до голосування. Місто Дніпро в положенні про «Бюджет участі» чітко зазначив сфери, в рамках яких можливо подавати проєкти, це такі як: безпека та громадський порядок, благоустрій та інфраструктура,

енергозбереження, культура та туризм, комунальне господарство, навколишнє середовище, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, спорт та телекомунікації, зв'язок та інформаційні технології. В свою чергу в Івано-Франківську на початку календарного року є обов'язковим проведення публічних дискусій про пріоритети розвитку міста та визначення проблем, які можуть бути чудовою тематикою для подальших проєктів. До прикладу, у Сумах автори проєктів мають змогу звернутися за консультацією стосовно визначення вартості проєкту та з інших питань щодо заповнення форми проєкту до відповідних виконавчих органів Сумської міської ради. Єдиний обласний центр в якому не прийняли бюджет участі, – Херсон [4].

Отже, підсумовуючи можемо зазначити, що механізм громадського бюджету запроваджується в Україні не так давно і без законодавчого закріплення, але вже зараз існує певний практичний досвід, який буде застосований органами місцевого самоврядування для запровадження громадських бюджетів участі у своїх містах. Зокрема, у більшості міст, які запровадили громадські бюджети, визначені детальні процедури ініціювання, розгляду, голосування та виконання громадського бюджету.

Література:

1. І. М. Сотник, Я. О. Ус. Бюджет участі: досвід застосування та перспективи вдосконалення в містах України. *Mechanism of economic regulation*. 2018. № 1. С. 32.
2. Громадський бюджет (бюджет участі): що це таке і яка користь громаді від його впровадження. *LDN - Мережа правового розвитку*. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/hromads-kyy-biudzheth-biudzheth-uchasti-shcho-tse-take-i-iaka-koryst-hromadi-vid-yoho-vprovadzhennia/>.
3. Бюджет участі в містах України: регіональний розріз. Ресурсний центр ГУРТ. URL: <https://gurt.org.ua/articles/42964/>.
4. Бюджет участі в містах України: регіональний розріз. Громадський Простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=byudzheth-uchasti-v-mistah-ukrajiny-rehionalnyj-rozriz>.

Кліменічева Р. А.

*студентка 3 курсу філософського факультету Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: КРАЩІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Україні ресурс громадської ініціативи має потенціал для тривалої дії, особливо з урахуванням мотивації, що виникає через війну та поствоєнний період. Замотивоване суспільство спонукає громадян до активного участі в громадських ініціативах, збираючи ресурс соціальної енергії, відбираючи сильних представників.

Мислю значить існую, *але що підтверджує твоє існування?* Ефективний соціум потребує небайдужих індивідів. Діяльність, реалізація, видимість, гучність, комунікація, займання простору – це сучасні постулати виживання

До актуальних викликів українського суспільства можна віднести таке: перебудова міжнародних відносин, вибір подальшого громадянства, мовне питання, зміна культурних центрів, трансформація ідей прав та свобод на насилля.

Демократія стимулює високі комунікації, деліберації, формує соціально активних та відповідальних особистостей

❖ Громадські активності є альянсами інтересів

Різні форми місцевого самоврядування гарантують правопорядок, варіацію самосуду автономних осіб, що стверджує Конституція через домінантність громадян, як джерела влади.

❖ На сьогодні в інформаційний вік утверджується контрверсійна культура кенселінга – культура відміни і визначається як нова форма остракізму, що проявляється у скасуванні та виключенні осіб або переоцінці ідеї, та виступає як прояв громадянського контролю.

❖ Право на слово є ресурсом влади, а володіння інформацією надає перевагу в управлінні, і такий контроль над видимістю, тобто сучасні

активісти можуть акцентувати проблематику та обмежувати ресурси суспільно небезпечних явищ.

Тож сильний людський ресурс підтримує демократичність держави.

Щоб джерело було плодородним треба зміцнювати ресурс.

- ❖ Але аксіоми прогресивного гуманізму можуть нівелювати реалізацію справедливості, тобто взаємності дій - Піклування про права правопорушників є безсенсовим, право на самосуд не повинно стримуватись гуманізмом, право на життя означає право на захист вбивством.
- ❖ Глобалізація може стати новою формою імперіалізму, яка стирає локальні інтереси.

Тож плюралізм систем повинен співвідноситись з культурним складом, щоб не підкоритись одній системі авторитетній, яка зміниться з новою епохою.

- ❖ Територіальна громада – носій ідентичності, що не завжди повинен підкорятися загальним законам, але має розвивати власні
- ❖ В Україні ще довго буде діяти ресурс громадської ініціативи, особливо в часи воєнні та повоєнні, в Україні є мотивація та культура покращення життя, що з одного боку свідчить про зацікавленість людей до суспільного життя, з іншого може свідчити про кризис влади.

Література:

1. Батанова В., Марцеляка О., Берлінгуера А. Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти *Інститут держави і права імені В. М. Корецького. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2020. С. 94-130*
2. Шурко О. Б., Була С. П. *Взаємозв'язок локальної демократії та політичної культури. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення. 2017. С. 311*

Краснянський В.І.

студент 1-го курсу Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

МІСЦЕВІ ВИБОРИ

Демократичне суспільство формується, а ефективне місцеве самоврядування забезпечується значною мірою завдяки місцевим виборам. Вони є життєво важливим інструментом, який дозволяє людям обирати своїх представників до органів місцевого самоврядування, включаючи міські, селищні та сільські ради. Рішення, прийняті цими посадовими особами, безпосередньо впливають на повсякденне життя мешканців цих територій.

Місцеві вибори мають важливе значення, оскільки вони можуть гарантувати підзвітність місцевих адміністрацій. Демократичні вибори гарантують, що думка людей буде почута, а рішення на місцевому рівні будуть прийматися з урахуванням їхніх потреб та інтересів. Оскільки обрані посадові особи підзвітні своїм громадянам, вони також підвищують прозорість та довіру до органів місцевого самоврядування.

Вони також мають значний вплив на розвиток громадянського суспільства та участь громадян у прийнятті рішень. Вони надають людям можливість активно долучатися до вирішення проблем громади, вирішення проблем на місцевому рівні та лобіювання своїх інтересів перед місцевою владою.

Місцеві вибори є важливим елементом демократичного процесу в будь-якій країні. Вони забезпечують можливість громадянам обирати своїх представників на місцевому рівні, які будуть відповідати за вирішення питань розвитку територіальних громад, надання публічних послуг та реалізацію місцевих ініціатив. Через вибори люди можуть впливати на формування місцевої політики, визначати пріоритети розвитку своїх міст, селищ та сіл.

На думку багатьох авторів посібника під назвою «МІСЦЕВІ ВИБОРИ 2020: посібник для суддів», оскільки виборча система є певною системою, тому

це означає, що вона складається із взаємопов'язаних елементів спрямованих на досягнення кінцевої мети – формування виборних органів влади. Виборча система кожної країни є унікальною за характеристикою і типом власних елементів [1, с. 24].

Проведення вільних і чесних місцевих виборів потребує дотримання низки важливих принципів і стандартів. Перш за все, має бути забезпечена рівність виборчих прав громадян, недискримінація за будь-якими ознаками та створені рівні умови для всіх кандидатів і політичних сил. Виборчий процес повинен відбуватися відкрито і прозоро, під наглядом національних і міжнародних спостерігачів.

Важливим аспектом є також належне інформування виборців про програми кандидатів, їхні біографічні дані та передвиборчі обіцянки. Це дозволяє громадянам зробити усвідомлений вибір на основі достовірної інформації. Водночас, необхідно забезпечити захист виборчих прав та волевиявлення громадян від незаконного втручання, підкупу або тиску.

Право громадян брати участь у місцевих виборах є невід'ємним елементом демократичного суспільства. Це забезпечує представництво інтересів місцевих громад та дозволяє жителям безпосередньо впливати на процеси прийняття рішень, що стосуються їхніх міст та селищ. Можливість вільно обирати місцеву владу гарантує, що ті, хто керує територіальними громадами, діють від імені людей та враховують їхні потреби та пріоритети.

Свобода вибору є основою демократії, і її слід цінувати та захищати. Вона дозволяє громадянам висловлювати свої погляди та переконання через процес голосування, забезпечуючи мирну зміну влади та легітимність органів місцевого самоврядування. Обмеження цього права може призвести до втрати довіри до політичної системи та загострення суспільних конфліктів.

Наприклад, на думку Юлії Сидорчук, яку вона вказала в своїй науковій статті «Аналіз механізмів захисту права на вільні вибори», на рівні законодавства визначено шляхи захисту прав громадянами своїх виборчих прав. Порушень прав під час виборів можна буде уникнути, якщо громадяни

будуть більш свідомими і прийматимуть активну участь у виборчому процесі. Реалізація свого права на волевиявлення залежить виключно від кожної людини, тому ми всі маємо самі захищати фундаментальне конституційне право на вільне волевиявлення. З метою захисту своїх прав учасники виборчого процесу мають право звертатися до суду, до органів, установ та організацій [2, с. 375].

Загалом, ми маємо висновок. Місцеві вибори є життєво важливим інструментом, який дозволяє громадянам обирати своїх представників на місцевому рівні та брати безпосередню участь у прийнятті рішень, що стосуються їхніх громад. Вони гарантують підзвітність місцевої влади перед виборцями, сприяють розвитку громадянського суспільства та забезпечують прозорість процесу прийняття рішень на місцевому рівні. Для забезпечення вільних і чесних виборів необхідно дотримуватися принципів рівності виборчих прав, недискримінації, відкритості та прозорості процесу, а також належного інформування виборців. Захист права громадян на вільне волевиявлення під час місцевих виборів є невід'ємним елементом демократичного суспільства, оскільки воно забезпечує легітимність обраних органів місцевого самоврядування та відображає волю народу. Тому необхідно цінувати та захищати це право, залучаючи громадян до активної участі у виборчому процесі та забезпечуючи ефективні механізми правового захисту їхніх виборчих прав.

Література:

1. О. Губська, Д. Ковриженко, Б. Мохончук, Н. Писаренко, П. Романюк, М. Цуркан. Місцеві вибори 2020: посібник для суддів за ред. М. Цуркана. Київ: «АК-Group», 2020. 308 с.
2. Сидорчук Ю. Аналіз механізмів захисту права на вільні вибори. Підприємство, господарство і право. 2019. Філософія права. С. 372–376. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.69> (дата звернення: 05.05.2024).

Кривомаз К.В.

*студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту права Сумського
державного університету*

БЮДЖЕТ УЧАСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТІЇ

Взаємодія між державою і громадянами сприяє розвитку демократії, вона постійно еволюціонує та відкриває нові можливості для суспільства. В Україні громадяни досить часто беруть участь в житті свого міста та його розвитку. Особливо в наш час досить активні громадяни пропонують свої ідеї для покращення, певною мірою, комфортного життя в місті, сюди входить поліпшення вигляду вулиць, зміна інфраструктури, створення зупинок, або ж для індивідуальних потреб певних груп, як наприклад ремонт кабінету в школі. Цю можливість надає бюджет участі, який створює умови для активних громадян в реалізації своїх ідей.

Бюджет участі є одним із інструментів демократії. Також можна зустріти більш популярне визначення – громадський бюджет. Бюджет участі (громадський бюджет) – це процес, який надає можливість кожному мешканцю міста брати участь у розподілі коштів місцевого бюджету через створення проєктів для поліпшення умов життя в громаді, та/або голосування за ці проєкти [3].

Бюджет участі відбувається щорічно згідно із затвердженим планом. Для того, щоб розуміти як працює бюджет участі, треба розібрати його механізм роботи. Цей механізм складається з багатьох етапів, оскільки це досить важливий процес для міста. Ми виділили такі етапи [4]:

1. Ініціювання бюджету участі, означає, що місцева влада або громадськість ініціює процес, визначаючи правила та умови участі.
2. Розробка положення, тобто створюється документ, який регулює процес подання, обговорення та голосування за проєкти.
3. Інформаційно-освітня кампанія – робота з інформування громадян про можливості та умови участі в бюджеті.

4. Навчання авторів проєктів, важливий етап, під час якого організуються тренінги та семінари для потенційних авторів проєктів.
5. Подання та перевірка проєктів – громадяни подають свої проєкти, які потім перевіряються на відповідність критеріям.
6. Голосування за проєкти – відбувається голосування, де кожен громадянин може висловити свою підтримку певним ініціативам.
7. Визначення переможців – за результатами голосування визначаються проєкти, які будуть реалізовані.
8. Моніторинг реалізації проєктів – після визначення переможців здійснюється контроль за ходом виконання проєктів.
9. Оцінка успішності процесу – проводиться аналіз ефективності та впливу реалізованих проєктів на громаду.

Розробкою програми та положенням конкурсу займаються співробітники місцевого саморядування. Положення про бюджет участі передбачає в собі проєкти соціального, культурного та освітнього характеру у сфері транспорту, екології тощо. Подавати можуть як і великі проєкти, так і малі, в залежності від наявного фінансування. Додатково можуть встановити квоту для комунальних установ, щоб запобігти неправильній конкуренції під час голосування за проєкти [2].

Наступний етап – голосування. Він передбачає голосування за проєкт який профінансують у рамках громадського бюджету. Проголосувати можна за будь-який проєкт, який сподобався. Спосіб голосування визначає громада, в залежності від кількості населення та віку міста – онлайн або офлайн. Дуже часто використовують два способи, оскільки це дасть змогу збільшити кількість голосів за певний проєкт – молодь здебільшого проголосує онлайн, а люди похилого віку офлайн. Проєкти, які перемогли, гарантовано будуть профінансовані владою [3].

Активно Бюджет участі використовується в містах заходу України. Для прикладу місто Івано-Франківськ в 2024 році проводили конкурс і на реєстрацію потрапило 112 проєктів на суму 80 867 506 гривень. До розгляду

вже потрапило 108 проєктів, найбільше з них було шкільних. Всього за ці проєкти проголосувало 53 459 осіб, голосів було віддано 130 502 тисяч. Переможниками стали 39 проєктів, які зараз перебувають на стадії реалізації, що завершиться через 33 тижні [5].

Слід зазначити, що не всі міста України так активно використовують бюджет участі. Війна дуже вплинула на реалізацію. Зокрема на сайті бюджету участі міста Суми остання інформація вказана за 2021 рік [1].

Таким чином бюджет участі є дієвим інструментом взаємодії громади із владою. Він демонструє свою ефективність через реалізацію проєктів, які покращують життя людей. Надання можливості громадянам реалізувати свої проєкти веде до справедливого використання фінансів, що підвищує громадську активність. Врешті-решт, бюджет участі важливий крок на шляху до розвитку демократії.

Література:

1. Бюджет участі | громадський проєкт суми. *Громадський Проєкт*. URL: <https://pb.smr.gov.ua/>
2. Бюджет участі: суть та особливості використання цього інструменту участі | Громадський Простір. *Громадський Простір | Усе для третього сектору в одному порталі*. URL: <https://www.prostir.ua/?library=byudzhnet-uchasti-sut-ta-osoblyvosti-vykorystannya-tsoho-instrumentu-uchasti>
3. Громадський бюджет (бюджет участі): що це таке і яка користь громаді від його впровадження - LDN. *LDN - Мережа правового розвитку*. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/hromads-kyu-biudzhnet-biudzhnet-uchasti-shcho-tse-take-i-iaka-koryst-hromadi-vid-yoho-vprovadzhennia/>.
4. Практики впровадження бюджету участі у Донецькій та Луганській областях. *UNDP*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/praktyku-vprovadzhennya-byudzhnetu-uchasti-u-donetskiy-ta-luhanskiy-oblastyakh>
5. Статистика | громадський проєкт івано-франківська ТГ. *Громадський Проєкт*. URL: <https://if.pb.org.ua/statistics>.

Лелека С. С.

Студентка 2-го курсу Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: УСПІШНИЙ ДОСВІД ЕСТОНІЇ

Естонія – це одна із найменших країн, розташованих у Європі, адже її територія становить 45,2 тис. км² та нараховує населення близько 1 мільйону 349 тисяч. Відтак, її ресурси як природні, так і людські є досить обмеженими, що затребувало віднайти інші перспективні напрямки, котрі в змозі існувати без цих доволі важливих показників для кожної держави.

Зважаючи на такі обставини, Естонія обрала для себе курс впровадження інформаційних технологій, вбачаючи у ньому рушійний чинник для стрімкого розвитку її як держави, що лише нещодавно з'явилась на міжнародній арені незалежним, суверенним державним утворенням. Звичайно, першим етапом було впровадження модернізаційних заходів у освітній сфері, котре виражалось у вивченні Інтернету як такого, а надалі почало ширитись на інші осередки виникнення суспільних правовідносин [1, с. 71]. Орієнтованість на першочергове ознайомлення та навчання молоддю обґрунтоване, адже у такий спосіб можна залучити дану категорію осіб до опанування нових технологічно орієнтованих професій. Таким чином, Естонії вдалося перевести 99% державних послуг, які є широко використовувані населенням.

Пропонуємо звернути увагу на електронні вибори, а саме: електронне голосування через мережу Інтернет (тобто мова йде про Інтернет-голосування), оскільки ця держава має цінний досвід в даному аспекті й провадить тенденцію розвитку інформаційних технологій у Європі безпосередньо. Говорячи про першу спробу застосування онлайн-демократії, то її було використано у даній державі в 2005 році. Зі сплином двох років, у такий спосіб можливим було вже обрання парламенту даної країни, однак варто пам'ятати, що це була альтернативна форма, оскільки традиційна процедура голосування лишилась збереженою. За підсумками місцевих виборів 2009 року, процедурою Інтернет-

голосування скористалися 9,5% громадян, і надалі відсоток виборців, що реалізовували своє активне виборче право через Інтернет, стабільно зростає. Відтак, вже результати парламентських виборів 2011 року сукупно визначили цей показник у обсязі 24,5% від загальної кількості голосів [2, с. 19].

У березні 2019 року на виборах до Рійгікогу близько чверті мільйона виборців скористалися Інтернет-голосуванням, а якщо говорити про відсоток осіб таким голосуванням від загальної кількості, то він дорівнював 43,8%. У травні 2019 року, пройшли вибори до Європейського парламенту, де частка електронних голосів була 46,7% [3, с. 53]. Беручи до уваги таку тенденцію розвитку електронних виборів, формувалась думка, що на загальних виборах 2023 року більшість голосів мають подати в електронному форматі. Таким чином, на парламентських виборах 2023 року в Естонії вперше за весь проміжок її існування, онлайн проголосували більш ніж 50% виборців з кількості тих, які взяли участь. Стосовно загальної явки виборців, то вона становила 63,7% [4].

Винятковою рисою цього голосування є його доступність за день до виборів, котрий загалом триває тиждень. Естонська ID-карта дає змогу ідентифікувати особу для віддачі виборцем свого голосу, і цей державний документ є обов'язковим для громадян держав-членів ЄС, які вирішили обрати Естонію для постійного місця проживання. Він використовується не лише для е-голосування, але й використання великого переліку послуг [2, с. 21]. В Естонії очікують, що до 2025 року ID-карту отримає приблизно 10 млн осіб, що є у 7 разів більше, аніж кількість естонців у цілому [1, с. 73].

Слід наголосити на засадах, на яких функціонує голосування онлайн, оскільки можливою є заміна вже поданого голосу протягом часу відведеного на голосування, і лише останній бюлетень буде братися до уваги при підрахунку голосів. Більш того, виключений ризик неможливості подання голосу онлайн або безпосередньо у виборчій дільниці, оскільки виборець може достроково подати свій паперовий бюлетень завдяки надсилання їх по пошті. Такі бюлетені закріплюються спеціальними образами на них та досить безпечні [3, с. 53].

Наявність способу електронного голосування є чудовою нагодою для виборців, які з тих чи інших причин перебувають за межами Естонії, оскільки велика частка естонців перебуває за кордоном, і вони не завжди мають змогу проголосувати в консульствах своєї держави через низький рівень їх наявності в інших країнах.

У інших держав здебільшого виникає негативний досвід впровадження електронних виборів, незважаючи на дотримання провідних засад останніх. Однак успіх Естонії, перш за все, на нашу думку, полягав у ретельній підготовці до початку першої та позитивної спроби електронного голосування, оскільки від початку обрання активного прогресивного технологічного курсу до безпосередньо впровадження процедури е-виборів минуло близько десятиліття.

Отже, досвід Естонії, зокрема в успішному провадженні процедури електронних виборів, закріпив за нею статус європейського лідера, зважаючи на рівень і якість впровадження інформаційних технологій як таких, а також електронного урядування у рамках державного управління. Наразі багато процедур в Естонії активно встановлюються в ЄС. Відтак, Україна посилено співпрацює з даною країною, про що свідчить підписаний між цими державами Меморандум про взаєморозуміння щодо цифрової трансформації у 2019 році.

Література

1. Кавка В. В. Електронна демократія: досвід Естонії. *Сутність та перспективи впровадження електронної демократії в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 15 лист. 2016 р. Вінниця : ВНТУ, 2017. С. 71-74.
2. Krimmer R., Duenas-Cid D., Krivonosova I. New methodology for calculating cost-efficiency of different ways of voting: Is internet voting cheaper? *Public Money & Management*. 2022. № 41. P. 17–26
3. Ehina, P., Solvaka, M., Willemsenb, J. Inter-net voting in Estonia 2005–2019: Evidence from eleven elections. *Government Information Quarterly*. 2022. № 39. P. 50–62.
4. Вибори в Естонії: вперше в історії понад 50% виборців голосували онлайн. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/beq69J8T>

Лемешенко А.В.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ГРОМАДСЬКА АКТИВНІСТЬ ЯК БАЗИС РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Розпочата у 2014 році реформа децентралізації влади, базис якої становили керівні ідеї Європейської хартії місцевого самоврядування, мала на меті посилення правової, організаційної та матеріальної спроможності органів місцевого самоврядування. Мотивування необхідності реформування охоплює 2 аспекти: по-перше, децентралізоване управління більш практичне, ніж централізоване, по-друге, процес делегування повноважень центрального управління має переваги демократичного характеру. Так, у результаті реформи вдалось досягти не лише підвищення спроможності укрупнених територіальних громад, зростання мотивації громади до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів та активізації господарської діяльності, але й розвитку безпосередньої місцевої демократії. Жителі громад отримали реальну можливість і здатність вирішувати питання місцевого значення, використовуючи інструменти локальної демократії. Однак, наскільки затребувані дані інструменти?

Громадська активність відіграє вирішальну роль у процесі розвитку громади. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи зауважує, що активна участь громадськості являється ознакою життєздатності демократії [1]. З огляду на твердження консультативного органу Ради Європи, локальна демократія, для того, щоб бути «життєздатною», потребує партисипації жителів громади. Звернення, загальні збори, бюджет участі, громадські слухання, консультативно-дорадчі та консультативно-наглядові органи, доступ до засідань тощо – інструменти місцевого народовладдя, закріплені на законодавчому рівні України, які надають змогу жителю бути учасником розбудови громади, впливаючи на місцеву політику. Однак, показник рівня

громадської активності на місцевому рівні в Україні являється доволі низьким. Згідно із дослідженням, проведеним у 2020 році на замовлення міжнародної організації РАСТ, лише 33% респондентів відзначили, що беруть участь у житті громади, з них 7% - являються активними учасниками місцевого самоврядування та часто використовують інструменти локальної демократії [2].

Безумовно подальша ситуація, яка склалась в державі та світі загалом, зокрема безпрецедентний злочин агресії, вплинула на рівень громадської активності. Досвід реагування громад на нові виклики був різним, що зокрема залежало від ураженості воєнними діями, однак більшість громад продемонструвала належну та оперативну адаптацію до умов воєнного стану. Іноземні дослідники зазначають, що поліцентрична система управління сприяла стійкості держави, а напрацьовані раніше інструменти локальної демократії були творчо адаптовані для вирішення нових проблем, пов'язаних з війною [3]. Однак, незважаючи на те, що під час дії воєнного стану жителі громад відчули деяке посилення взаємодії з органами місцевого самоврядування щодо вирішення місцевих питань, рівень громадської активності залишається доволі низьким.

Варто зауважити, що низький рівень залучення громадян до вирішення питань місцевого значення – проблема, яка наявна не лише в Україні. Зокрема, якщо розглядати Великобританію, яка являється децентралізованою державою із деволюційною моделлю місцевого самоврядування із давньою історією, то у монархії впродовж останніх років спостерігається тенденція зменшення рівня громадської активності. Так, у 2022 році 34% респондентів зазначили, що брали участь у демократичних процесах на місцевому рівні (тобто, користувались інструментами локальної демократії) принаймні один раз за останній рік [4]. У порівнянні із 2021 роком показник громадської участі знизився на 7%.

Зважаючи на важливість участі громадськості у місцевому самоврядуванні та, водночас з тим, низький рівень залучення до вирішення питань місцевого значення, існує необхідність розроблення заходів, які б сприяли активізації громадськості. Вироблення шляхів підвищення активності

має базуватись на нейтралізації існуючих проблем у даній сфері, зокрема таких як:

- низький рівень поінформованості жителів громад про наявні можливості та інструменти локальної демократії;
- недостатньо ефективне використання органами місцевого самоврядування інструментів локальної демократії;
- втрата довіри населення до влади на місцях, що зумовлено негативним попереднім досвідом щодо ігнорування думки громадськості тощо.

Слід звернути увагу на вплив чиннику розміру громади на функціонування інституту локальної демократії. У науковому просторі превалює думка про обернено пропорційну залежність між даними величинами. Вважаємо, що в Україні, як правило, рівень громадської активності знаходиться в прямій залежності від розміру громади. Так, невеликі громади мають менш сформовану «базу» інструментів локальної демократії, яка не користується значним попитом.

Отже, існування «життєздатної» локальної демократії потребує ресурсу у вигляді громадської активності. Ефективне використання інструментів місцевого народовладдя є передумовою для належного управління, сприяння демократичним цінностям та забезпечення сталого розвитку не лише в масштабах певної громади, але й на загальнодержавному рівні. Наявний низький рівень залучення громадян до вирішення питань місцевого значення свідчить про необхідність проведення комплексу заходів із активізації громадськості.

Література:

1. Recommendation 182 (2005) of the Congress of local and regional authorities on public participation in local affairs and elections: of 09.11.2005. URL: <https://rm.coe.int/public-participation-in-local-affairs-and-elections-rapporteur-a-knape/168071884e>.
2. Залучення українців до громадської діяльності 2020. *USAID/ENGAGE*: веб-сайт. URL: <https://tinyurl.com/bdfzwp69>.

3. Keudel O., Huss O. Polycentric governance in practice: the case of Ukraine's decentralised crisis response during the Russo-Ukrainian war. *Bristol University Press*. 2023. Vol. 39, no. 1. P. 10–35. URL: <https://tinyurl.com/p7yuyecr>.

4. Community Life Survey 2021/22: Civic engagement and social action. *GOV.UK*: web-site. URL: <https://tinyurl.com/4635w28d>.

Панкратова В.О.

*старший викладач кафедри фундаментальної юриспруденції та
конституційного права*

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННА УЧАСТЬ ЯК ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Розкриваючи термінологію, слід наголосити на тому, що важливо категорію «електронна демократія» розмежовувати від «електронного урядування». Останній термін є вужчим та означає вид електронної демократії, який дозволяє через послуги, що надає влада, розширити можливості кожного громадянина. Тобто це один із елементів електронної демократії, який полягає в отриманні якісних послуг від різних відомств населенню з мінімальною затратою часу. При цьому кожен може контролювати та оцінити якість наданих послуг.

Поняття електронної демократії в умовах сьогодення є визначальним та фундаментальним для розуміння народовладдя зокрема. При цьому в науковій літературі існують різні підходи до тлумачення даної категорії. Усталеною є думка про те, що електронна демократія – це форма демократії в основі якої є використання інформаційних технологій.

Електронна участь стосується того, як можна використовувати інформаційні та комунікаційні технології, підтримуючи процеси участі між громадянами, групами громадянського суспільства та владою для прийняття необхідних рішень [1].

Рекомендації Комітету міністрів країн-членів Ради Європи визначають електронну демократію як використання інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах, яке дозволяє: посилити участь, ініціативність та залучення громадян на національному, регіональному та місцевому рівнях публічного життя; покращити прозорість демократичного процесу прийняття рішень, а також підзвітність демократичних інститутів; покращити чутливість/ зворотну реакцію органів влади на звернення громадян; сприяти публічним дебатам та звертати увагу громадян до процесу прийняття рішень [1].

Для країн Європейського Союзу просування інструментів електронної демократії зумовлено рядом факторів. Зокрема процес цифровізації дає можливість розвивати європейську громадську сферу, створюючи єдиний європейський простір для вирішення проблем, які мають спільний інтерес. Так, удосконалення відповідних цифрових інструментів полегшує проведення широкомасштабних публічних дебатів і вжиття колективних дій на європейському рівні.

Електронна демократія, також відома як цифрова демократія або Інтернет-демократія, включає інформаційно-комунікативні технології (далі - ІКТ) для сприяння демократії. Під терміном «електронна демократія» розуміють різні явища, наприклад, напрямок розвитку держави та державну політику; це поняття зустрічається навіть серед назв громадських організацій.

Теоретики електронної демократії розходяться у визначенні даної дефініції, але більшість поділяє переконання, що деякі сучасні обмеження громадян, пов'язані з їх правом участі, такі як дефіцит часу, відсутність зацікавленості, зниження залученості молоді до політичних процесів, можна подолати за допомогою інструментів електронної демократії.

З наукової точки зору існує декілька підходів до розуміння поняття «е-демократія». Ян ван Дейк електронну демократію визначає як демократії в будь-якому вигляді з використанням цифрових медіа в онлайн- та офлайн-політичній комунікації, оскільки політична діяльність відбувається не лише в

Інтернеті, а й на фізичних зустрічах, де використовуються мобільні цифрові медіа [2, с.34].

У науковій літературі досить поширеним є підхід до визначення електронної демократії у вузькому та широкому розумінні. Зокрема вузький підхід передбачає розуміння електронної демократії як використання інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення (електронної підтримки) прав громадян [2, с. 5].

Широкий же підхід зумовлює залучення громади за допомогою сучасних інформаційних технологій до вирішення різноманітних суспільно-політичних завдань[20, 6]. Даний підхід передбачає участь мешканців у засіданні місцевої ради за допомогою Інтернету, тобто в онлайн форматі, який надає можливість без фізичної участі мешканців бути учасниками обговорення важливих питань життя громади, зокрема за допомогою чату. Така участь не обмежує коло кількості учасників і дозволяє у форматі реального часу задавати питання представникам міської влади, надавати власні пропозиції, проводити опитування тощо.

Термін електронна демократія має нормативне підґрунтя. У Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р4 електронна демократія визначається як форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій [2, с.98].

Рекомендації Комітету міністрів країн-членів Ради Європи визначають електронну демократію як використання інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах, яке дозволяє: посилити участь, ініціативність та залучення громадян на національному, регіональному та місцевому рівнях публічного життя; покращити прозорість демократичного процесу прийняття рішень, а також підзвітність демократичних інститутів; покращити чутливість/ зворотну реакцію органів влади на звернення громадян;

сприяти публічним дебатам та звертати увагу громадян до процесу прийняття рішень (Recommendation CM/Rec, 2009) [3].

Виходячи із вищезазначеного, електронна демократія – це не лише інформаційний супровід господарських, фінансових, фіскальних та інших операцій, а і реформування підходів до багатьох способів урядування у суспільстві та залучення до нього громадян. Завдяки електронній демократії інструменти участі, прозорості роботи органів державної влади і місцевого самоврядування не лише оновилися та стали більш доступними для звичайних громадян, а і відбулося створення нових інструментів як-то: громадський бюджет участі, відкритий парламент, відкритий бюджет та смарт сіті. Впровадження електронної демократії в усі сфери діяльності держави і суспільства спричинило розвиток нових, більш інноваційних форм участі, а також підвищення рівня відкритості діяльності уряду та місцевої влади.

Е-демократія сприяє створенню нової форми демократії, за якої всі громадяни мають змогу безперешкодно розглядати і спостерігати, беруть участь у формуванні та аналізі окремих питань національної політики за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій з будь-якого місця у будь-який час. Е-демократія здатна об'єднати відповідальних осіб та громадян у нові форми залучення до формування та затвердження політики. З одного боку, це призведе до кращого розуміння відповідальними особами громадської думки і потреб громадян, з іншої – до кращого розуміння громадськістю завдань і складнощів, що стоять перед відповідальними особами. Це забезпечить громадянам більш ефективне розуміння демократичної системи і більш високий рівень поваги і довіри до демократії.

Значення інструментів електронної демократії полягає в можливості ширшої участі населення у вирішенні питань державного та місцевого значення, що зумовлює підвищення рівня правової культури, формує соціальні цінності населення з одного боку та впливає на поліпшення надання послуг та роботу органів державної та місцевої влади з іншого. Інструменти електронної

демократії сприяють ефективному та оперативному вирішенню проблем та потреб населення; поліпшує взаємодію населення та якість надання послуг.

Література:

1. Gasser Florian: David vs. Goliath of voter turnout: Why is the participation in EU elections so low? URL: <https://www.eurac.edu/en/blogs/eureka/david-vs-goliath-of-voter-turnout-why-is-the-participation-in-euelections-so-low>
2. Інструменти е-демократії у містах України. Інформаційно-аналітичний довідник. А. Ємельянова М. Довбенко, П. Завадська, Д. Хуткий, С. Лобойко, М. Наход; За ред. С. Лобойка, М. Находа, Д. Хуткого. Київ, 2017. 58 с.
3. Prospects for e-democracy in Europe Study summary. 2018. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603213/EPRS_STU\(2018\)603213_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603213/EPRS_STU(2018)603213_EN.pdf)

Прихожай М. В.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

МОЛОДІЖНІ РАДИ: ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Бачення молоді як віддаленого об'єкта політики чи як складну чи проблемну групу населення закріплювалось в українській молодіжній політиці роками. Так показовим прикладом тотального ігнорування молоді та їх думок стало перебування на посаді міністра освіти і науки, молоді та спорту України Дмитра Табачника (2010-2013 роки), молодь доводила свою суб'єктність гаслом: «Побачиш Табачника – дай йому підсрачника» [1]. Це гасло стало символом перебування Дмитра Табачника на своїй посаді за часів недемократичного президенства Віктора Януковича, а також символом боротьби проти політики, що не чує молодь.

На разі суб'єктність молоді є однією з основних засад молодіжної політики в Україні [2]. Проте важливою частиною суб'єктності молоді є

здатність впливати на молодіжну політику та її формування, де одними з дієвих інструментів впливу є молодіжні ради. Незважаючи на те, що в Україні молодіжні ради – відносно новий інститут громадянського суспільства, навколо нього вже існує достатньо міфів, отже варто розглянути його з правової точки зору.

Згідно з визначенням з Закону України Про основні засади молодіжної політики: «Молодіжна рада - це молодіжний консультативно - дорадчий орган, що може утворюватися при Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевому органі виконавчої влади, органі місцевого самоврядування з метою залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях» [2].

Роль і завдання молодіжної ради зазначаються в типовому положенні про молодіжні консультативно-дорадчі органи:

- 1) сприяння реалізації права молоді на участь у формуванні та реалізації молодіжної політики на регіональному рівні;
- 2) внесення до органу, при якому її утворено, пропозицій щодо організації консультацій з молоддю;
- 3) надання пропозицій, висновків, рекомендацій щодо формування та реалізації молодіжної політики на регіональному рівні, обов'язкових до розгляду органом, при якому її утворено;
- 4) розроблення за участю молодіжних та дитячих громадських об'єднань, інших суб'єктів молодіжної роботи пропозицій щодо пріоритетів молодіжної політики на регіональному рівні;
- 5) проведення моніторингу та оцінки ефективності реалізації молодіжної політики на регіональному рівні;
- 6) участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію молодіжної політики;
- 7) вивчення стану виконання законів, інших нормативно-правових актів, що стосуються молоді, на регіональному рівні;
- 8) проведення безоплатної громадської експертизи фінансування заходів з

реалізації молодіжної політики, що проводяться органом, при якому її утворено;

9) виконання інших завдань, визначених положенням про молодіжну раду. [3]

Проте, ці завдання можуть бути якісно виконані лише у разі дотримання самого положення, де молодіжні ради також часто стикаються з труднощами на локальних рівнях, які потребують детальнішого розгляду.

Одна з частих проблем це процес виборів та затвердження молодіжних рад, оскільки інколи різноманітні політичні сили міст намагаються перетворити консультативно-дорадчий орган молоді в ручний інструмент, користуючись ніби як рекомендаційним характером типового положення, оскільки воно надано Кабінетом Міністрів України.

До того ж, слід враховувати, що згідно з статтею 24 Закону України Про місцеве самоврядування органи місцевого самоврядування мають керуватись в тому числі постановами Кабінету Міністрів України. Незважаючи на це, все ще можна зустріти ситуації політичної заангажованості молодіжних рад.

Схожа ситуація відбулась під час формування складу Сумської міської молодіжної ради 4 серпня 2021 року, коли до ініціативної групи установчих зборів під час виборів складу молодіжної ради склали чиновники та депутати, що перебрали на себе обов'язки обрання молодіжної ради замість її затвердження.

Ця спроба викликала відповідну реакцію серед кандидатів у члени молодіжної ради, що скандували «Рішення для молоді за участі молоді!» у знак протесту під час обрання лічильної комісії, яку було запропоновано обрати жеребкуванням. На що депутат Міської ради від ОПЗЖ Ігор Перепека відповів «Ваша громадська організація і так тут нічого не вирішує». З 47 кандидатів 26 приймають рішення не брати участь далі. У своєму коментарі Суспільне Суми Віктор Бобиронко - керівник експертної групи Бюро аналізу політики заявляє: «Молодіжну раду обрали по-безпріделу, обрали з технічними помилками» [4]. Однак, політична ситуація змінна на відміну від сили молоді, тому 31 січня

2024 року було затверджено склад нової молодіжної ради вже з дотриманням відповідного положення та процедури обрання [5]. До оновленого складу увійшли 16 різних громадських організацій та учбових закладів проти 8 в 2021 році.

Підсумовуючи все вищевикладене, молодіжна рада є важливим інструментом локальної демократії, проте для її ефективного функціонування необхідні прозорі процеси обрання та затвердження складу та чіткі нормативно-правові акти, аби уникнути заангажованості консультативно-дорадчого органа та дати молоді України її суб'єктність.

Література:

1. Студенти у Києві: "Побачиш Табачника, дай йому підсрачника". *24 Канал*. URL: https://24tv.ua/studenti_u_kiyevi_pobachish_tabachnika_day_yomu_pidsrachnika_n189956 (дата звернення: 12.05.2024).
2. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 12.05.2024).
3. Про затвердження типових положень про молодіжні консультативно-дорадчі органи : Постанова Каб. Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1198 : станом на 19 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-п#Text> (дата звернення: 12.05.2024).
4. Суспільне Суми. Молодіжна рада при СМР: які перспективи роботи? Сьогодні. Головне, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2x3PD2JPWWY> (дата звернення: 12.05.2024).
5. Установчі збори з формування нового складу Молодіжної ради при Сумській міській раді. *Інформаційний портал Сумської міської ради*. URL: <https://smr.gov.ua/uk/miska-vlada> (дата звернення: 12.05.2024).

Раскосова А. В.

*студентка 1-го курсу Навчально-наукового інститут права
Сумського державного університету*

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН

XXI ст. у світі супроводжується трансформацією та розвитком інформаційних технологій. Стрімкий розвиток запровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій не тільки в економіці країни, а й в суспільно-політичному житті різко змінюють як структуру, так і сутність публічних комунікацій. Сфера запровадження електронної демократії авторитетними міжнародними організаціями визнана пріоритетною, тому наразі елементи електронної демократії запроваджуються не тільки в розвинених країнах, а й в країнах з низьким рівнем розвитку.

В історичному контексті вважається, що термін «демократія» вперше вжив давньогрецький історик Фукидід. Пояснюючи, що етимологічно слово демократія складається з двох частин: демос – означає народ, кратос – означає влада, отже демократія – це народовладдя [2, с. 32]. Термін «Електронна демократія» вперше почав використовуватися в США в 1994 році, швидко поширився та став загальноживаним поза межами країни.

Розвиток електронної демократії України можна поділити на 4 етапи.

1 етап (2001 – 2001 рр.) мав підготовчий характер, що супроводжувався підготовкою необхідного підґрунтя для розвитку держави у цій сфері.

2 етап (2002 – 2003 рр.) пов'язаний з формуванням прозорих та ефективних механізмів функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інформованістю громадян України щодо діяльності цих органів та активізації зворотного зв'язку між суспільством та органами влади через мережу Інтернет.

3 етап (2003 – 2013 рр.). Цілями цього етапу щодо розвитку інформаційного суспільства визначалися надання громадянам та юридичним

особам інформаційних та інших послуг шляхом використання електронної інформаційної системи “Електронний уряд”, що забезпечує взаємодію між органами виконавчої влади та громадянами України.

4 етап початок 2013 року. На четвертому етапі передбачалося створення інтерактивної системи проведення оцінки електронної готовності України та введення в експлуатацію Державну інформаційну систему електронних звернень громадян [3, с. 10-12].

У сучасному цифровому світі запровадження електронної демократії є великим кроком у розвитку країни, тому що, проникнення нових технологій у всі сфери суспільного життя, а зокрема у відносини громадянина з державою супроводжуються впровадженням відповідного електронного забезпечення та, як результат, взаємодією державних органів влади з суспільством. Ключова характеристика електронної демократії – зміна форми і ступеню залучення громадян до прийняття політичних рішень.

Можна визначити основні переваги електронної демократії:

- залучення громадян до прийняття рішень на більш ранніх стадіях і в тісній формі;
- надання змоги суспільним групам громадян з обмеженими можливостями, яким складно забезпечувати свої права оффлайн шляхом, брати участь у прийнятті рішень;
- підвищення рівня довіри громадян до держави за рахунок іміджевих функцій нових комунікаційних каналів, створення у громадян ілюзії участі в прийнятті рішень;
- зниження витрат на здійснення демократичних процедур [1, с. 23].

Цілями електронної демократії є: прозорість, відкритість процесів та рішень, заохочування до комунікації та обговорення, проведення дискусій, доступність та довіра. Е-демократія тісно взаємодіє зі ЗМІ. Засоби масової інформації в свою чергу надають майданчик, де громадяни можуть взяти участь в дебатах, висловити свою думку та прийняти рішення.

Але існує ряд причин, які можуть обмежувати позитивний розвиток електронної демократії, це: низький рівень партнерства між інституціями громадянського суспільства та урядом, цифрова нерівність та різний рівень досвідченості громадян в користуванні технікою, перенесення політичного процесу у віртуальну реальність та низькі показники участі малозабезпечених в політичному житті.

Отже, електронна демократія сприяє створенню нової форми демократії, за якої всі громадяни мають змогу безперешкодно розглядати і спостерігати, та брати участь в прийнятті важливих рішень, відкриває нові канали для інформації, спілкування, дискусій та участі, підвищує рівень прозорості та підзвітності.

Електронна демократія має потенціал усунення недоліків в існуючих демократичних інститутах і процесах, тому розвиток е-демократії призведе до підвищення рівня взаємодії державних органів та громадянського суспільства.

Література:

1. Грицяк Н. В., Семенченко А.І., Жиляєв І.Б. Електронна демократія: основи та стратегії реалізації. 2017. С 7, 23.
2. Головатий М. Ф. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та аспірантів-політологів. Демократія: історія, теорія, практика. 2011. С. 32.
3. Грицяк Н.В., Соловйов С.Г. Навчальний посібник. Електронна демократія. 2015. С 10-12.

Рогальнікова Ю. М.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ

Традиційним способом участі громадськості у владі є вибори. Однак останнім часом в Україні ведуться наукові дискусії щодо можливості впровадження електронного голосування. Система "електронних виборів" відома у світовій практиці, але питання її застосування викликає обговорення через недовіру до здатності запобігти недостовірному втручання з метою спотворення результатів голосування. Деякі з дискусійних питань включають неможливість забезпечення конфіденційності голосування при ідентифікації виборця та відсутність незалежного спостереження та перевірки даних під час підрахунку голосів.

Можна відзначити, що електронне забезпечення поступово впроваджується у всі сфери державної діяльності. На сьогодні жодна установа не обходиться без комп'ютерів. Наприклад, при візиті до Центру надання адміністративних послуг ми бачимо велике табло з електронною чергою, а також можемо зареєструватися в чергу до лікаря, просто зайшовши на веб-сайт та забронювавши час візиту [3, с.77].

Розвиток систем електронного голосування розпочався в останньому десятилітті ХХ століття і був обумовлений швидким прогресом інформаційно-комунікаційних технологій, зростанням доступу громадян до Інтернету та збільшенням впевненості в подальшому зміцненні демократії. Існуючі системи електронного голосування включають в себе як безпосереднє використання Інтернет-технологій для реєстрації волевиявлення громадян (онлайн голосування), так і використання спеціальних пристроїв, що називаються "електронні урни".

Отже, можна виділити три форми голосування через Інтернет-мережу:

1. Голосування за допомогою Інтернет-мережі на виборчій дільниці: виборці використовують машини, розташовані у офіційних місцях для голосування. Обладнання та технічне забезпечення контролюються членами виборчої комісії. Ідентифікація особистості виборців може проводитися традиційними методами.

2. Голосування через Інтернет у кабінках: виборці голосують на пристроях, що контролюються організацією, відповідальною за електронне управління, розташованими в публічних місцях. Однак організація не контролює фізичне оточення та достовірність виборців безпосередньо.

3. Дистанційне голосування через Інтернет: ні пристрої, ні фізичне оточення не контролюються вказаною організацією [4].

Звернувшись до світової, включаючи європейську практику, можна відзначити широкий спектр систем електронного голосування, які постійно тестуються, модифікуються, розширюються та розвиваються. Наприклад, е-волевиявлення може проводитися через глобальну мережу Інтернет або безпосередньо на виборчих дільницях за допомогою спеціального обладнання. Крім того, деякі країни використовують змішані системи голосування, де частково застосовуються класичні методи, а частково - новітні інформаційні технології, включаючи використання Інтернету.

Наприклад, у Франції було впроваджено інтернет-голосування для громадян, які перебувають за кордоном. Однак для того, щоб скористатися цим методом голосування, необхідно обов'язково з'явитися на виборчій дільниці [2].

Мало кому відомо, але впровадження системи електронного голосування в нашій країні також викликає неабиякі дискусії. Наприклад, спроба закріпити таке інноваційне рішення на законодавчому рівні була зафіксована ще у 2011 році: був зареєстрований законопроект № 8656 "Про концепцію впровадження системи електронного голосування".

Прочитавши цей законопроект, можна виокремити обґрунтовані причини для зміни поточного виборчого процесу. По-перше, наразі проведення виборів вимагає значних зусиль і витрат часу та грошей. По-друге, на практиці процес

виборів та референдумів призводить до численних суперечок і непорозумінь між кандидатами, членами виборчих комісій та виборцями.

Наразі Інтернет-голосування лише експериментально випробовується в окремих країнах і залишається предметом широких дискусій як серед політологів, так і серед експертів. Однак нові умови життя значно прискорили процес адаптації населення до нової цифрової системи державного управління в Україні.

Впровадження електронного голосування є стратегічною метою для України. Основними завданнями запровадження електронного голосування в Україні є: [1, с.223]

- Забезпечення права і можливості громадян на віддалений доступ до системи голосування.

- Залучення значно більшої кількості людей до участі у вирішенні державних проблем шляхом суттєвого зниження ризиків фальсифікації результатів, що сприяє підвищенню довіри до об'єктивності виборчої системи і підвищенню явки виборців.

- Розв'язання проблем, пов'язаних з впливом людського фактору під час проведення виборів.

- Забезпечення належних конституційних прав особам, які не можуть голосувати за місцем проживання або нездатні самотійно пересуватися, таким як люди з обмеженими можливостями чи похилого віку.

Звісно, система електронних виборів має свої недоліки, але їх можна виправити. Наприклад, невідомість старшого покоління у нових технологіях. Також важливо враховувати можливість фальсифікації виборів, оскільки навіть найбільш захищені сайти піддаються ризику взлому програмістами. Я пропоную введення такої системи: на виборчих дільницях будуть розміщені термінали з вбудованою мережею Інтернет. Громадяни приходять, як завжди, голосувати, реєструються, отримують, наприклад, секретний код, який потім вводять у термінал для голосування за кандидатів. На мою думку, це був би найоптимальніший варіант.

На жаль, в Україні ще не впроваджено систему "електронних виборів", і, можливо, цього не відбудеться найближчим часом. Однак я сподіваюся, що ми все ж таки відмовимося від старих методів голосування з бюлетенями і перейдемо на новий рівень виборів.

Література:

1. Венгер О. С. Електронні вибори в Україні: проблеми та перспективи. Матеріали XXI наукової конференції молодих вчених. 2022. С. 223–224.
2. Петровець О. Операція «електронізація», або Чи готова Україна до онлайнвиборів? Українська правда. URL: <http://pda.pravda.com.ua/columns> (дата звернення: 07.05.2024)
3. Сугоняко А. О. Електронні вибори. Кращі практики децентралізації: досвід країн ЄС для України. 2022. С. 77–79.
4. Bruce Scheier Voting and Technology. URL: <http://www.schneier.com./cryptogram-0012.html#1> (дата звернення: 07.05.2024)

Скоблик М.О.

студентка 2-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Реалізація конституційного оформлення правовідносин у всіх сферах суспільного життя сприяє зміцненню ефективності законодавчої реалізації та правового порядку, умов і зв'язків діяльності державних органів, визначати та ефективно усувати конституційні ризики. Такий підхід сприяє повній реалізації положень Конституції України, забезпеченню верховенства та прямої дії [1, с. 56]. Важливою умовою демократичної країни є можливість громадян країни звертатися до органів державної влади. Тому велике значення науковці приділяють інституту звернень. В юридичній літературі звернення розглядається як суб'єктивне право, частина правового та конституційного статусу особи та частина системи прямої та представницької демократії.

Водночас, як прямодемократична система, реалізація цього права залежить від ступеня розвитку громадянського суспільства. Відомо, що в Україні воно перебуває на стадії становлення. У період національного розвитку до набуття Незалежності всі сфери суспільства були націоналізовані, внаслідок чого українські громадяни тепер не бажають брати участь у політичних справах, вирішувати основні національні політичні питання країни. Про це свідчила низька явка виборців на виборах. Наприклад, у виборах до Верховної Ради України VII скликання взяли участь лише 49,9 % населення. Це стало найнижчим показником в історії України за часи її незалежності. Низький рівень розвитку громадянського суспільства свідчить про те, що громадські ради при органах влади формуються «зверху донизу», а не ініціюються громадянами [2].

Згідно із статтею 1 Закону України «Про звернення громадян», громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, медіа, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення [3].

Відповідно до статті 3 цього самого закону, під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги [3]. В свою чергу, пропозиції – звернення громадян з висловленням своїх думок, ідей, пропозицій щодо діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій. Заява – звернення громадянина про надання певної допомоги, пільг, послуг для реалізації їх соціально-економічних, політичних, особистих прав і законних інтересів. Скарги – громадяни повідомляють про порушення їх прав і законних інтересів з боку державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та посадових осіб. Звернення розглядаються

та приймаються протягом одного місяця від дати їх отримання. Водночас, звернення які не потребують додаткового вивчення, розглядаються негайно протягом п'ятнадцяти днів з дати їх отримання.

Стаття 40 Конституції України зазначає, що усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [4].

На думку кандидата юридичних осіб Бондаренко В. А., в Україні громадяни не мають законодавчої ініціативи. Вона вважає, що необхідно вивчити досвід країн Європейського Союзу і змінити законодавство, щоб громадяни могли звернутись з петицією до Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів на підтримку законопроекту після збору необхідної кількості підписів. [2]. Це реалізовано в Законі «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції [5].

Як зазначає А. Коструба, безперечно, право на звернення до компетентних органів державної влади за захистом порушеного права нерозривно пов'язане з суб'єктивними матеріальними правами принаймні у двох аспектах: по-перше, воно впливає з порушенням суб'єктивного права або з оскарженням іншої особи, по-друге, звернення за захистом права визначається характером порушеного або оспорюваного матеріального права, змістом і метою, що в основному визначається його захистом [6, с. 99-100]. Однак можна запропонувати альтернативне тлумачення права на звернення. На думку Н. Чубохи, право – це спосіб і засіб реалізації та досягнення благ, гарантія досягнення цих правових результатів, певна мета, якого полягає в конкретних правовідносинах [7, с. 59].

Отже, із наведеного вище матеріалу, можна зробити такий висновок, що звернення громадян – це простий спосіб для людей висловити свої думки, пропозиції, скарги та прохання до органів влади, підприємств, організацій та посадових осіб. Як громадянин, ви маєте право впливати на те, як управляється

держава і як захищаються ваші права. Національне законодавство про звернення громадян відповідає Конституції України та Закону України «Про звернення громадян», але є також положення, які потребують врегулювання відповідно до європейського законодавства. Конституційні права саме на звернення є частиною політичних прав і разом з іншими конституційними правами й свободами є одним з правових засобів, за допомогою яких може бути реалізовано верховенство права і принципи демократичної держави.

Література:

1. Єсімов С. Реалізація конституційного оформлення правопорядку в умовах наявності конституційних ризиків. *Соціально-правові студії*. 2019. № 3. С. 52–57.
2. Бондаренко В. А. Звернення громадян України: конституційно-правовий вимір. *Соціально-правові студії*. 2020. № 3, 9. С. 56–62.
3. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 27.04.2024).
4. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 27.04.2024).
5. Про внесення змін до Закону України "Про звернення громадян" щодо електронного звернення та електронної петиції : Закон України від 02.07.2015 р. № 577-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).
6. Коструба А. В. Теоретичне розуміння системи правових форм захисту корпоративних відносин. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25, № 1. С. 97–119.
7. Чубоха Н. Ф. Співвідношення інтересу та суб'єктивного цивільного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 56–59.

Стогова О.В.

*доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету*

ІНСТРУМЕНТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Ст. 1 Закону № 389 дає визначення поняттю «воєнний стан» [1]. П. 3 указу Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 [2] зазначає, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені ст. 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України [3], а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені ч. 1 ст. 8 Закону № 389[1].

Ст. 38 Конституції України [3] передбачає право громадян брати участь у місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів місцевого самоврядування. Відповідно до ч. 1 ст. 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Пунктом 8 ч. 1 ст. 8 Закону № 389[1] встановлено, що в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, такі заходи правового режиму воєнного стану як заборона проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших

масових заходів.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону № 389 [1] на територіях, на яких введено воєнний стан, можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації. Повноваження військової адміністрації населеного пункту визначені ст. 15 Закону № 389. Зокрема, згідно з ч. 2 цієї статті військові адміністрації на відповідній території здійснюють повноваження із запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану та делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законами України.

У разі відсутності заборони військового командування на проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів їх проведення можливе у разі завчасного повідомлення відповідних органів. Чіткі строки такого повідомлення законодавством не визначені, проте, офіційне тлумачення положень ч. 1 ст. 39 Конституції України надано Рішенням Конституційного Суду № 4-рп/2001 від 19.04.2001[4].

За наявності правового регулювання в Україні складається практика затвердження порядку проведення масових заходів на відповідній території, що передбачає:

- обов'язковість попереднього письмового погодження проведення таких заходів з виконавчими органами відповідних рад;
- вимоги до змісту повідомлення організатора заходу (мета проведення; дата та час, тривалість заходу; місце проведення або маршрут; очікувана кількість учасників; відомості про організатора заходу та особи, відповідальні за його проведення, їх контактні дані);
- обов'язок організатора заходу забезпечити дотримання громадського порядку його учасниками;
- вимоги про наявність засобів першої медичної допомоги, дотримання правил безпеки, відповідне реагування у разі оголошення повітряної тривоги, кількість учасників заходу не більше розрахункової місткості найближчого укриття тощо.

Розглянемо особливості використання інструментів локальної демократії під час дії воєнного стану в Україні.

Місцеві вибори. Цей інструмент локальної демократії не може бути використаний під час дії воєнного стану відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону № 389, якою прямо заборонено проведення виборів до органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Місцевий референдум. Наразі інструмент місцевого референдуму не може бути використаний у мирний час через відсутність правового регулювання порядку його призначення та проведення, а також переліку питань, що вирішуються виключно референдумом (відсутній закон). У період воєнного стану місцевий референдум не може бути використаний через відсутність профільного закону, а також ч. 1 ст. 19 Закону № 389 прямо забороняє проведення всеукраїнських та місцевих референдумів в умовах воєнного стану.

Загальні збори громадян. Враховуючи зазначені вище положення, у разі відсутності заборони військового командування на проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів, проведення загальних зборів можливе у виключних випадках та у разі завчасного повідомлення виконавчих органів відповідної ради, у в разі утворення на відповідній території військової адміністрації – повідомлення цього органу та отримання відповідного погодження.

Місцеві ініціативи. Використання цього інструменту місцевої демократії під час дії воєнного стану не обмежується, але можуть виникнути проблеми з його практичним застосуванням, оскільки місцева рада може не зібратися через відсутність кворуму, пленарне засідання може проводитися у дистанційному режимі, відповідно участь членів ініціативної групи при розгляді місцевої ініціативи може бути ускладнена.

Громадські слухання. У разі проведення громадських слухань у формах, що не передбачають зібрання значної кількості людей та які забезпечують безпеку їх проведення – заборон для проведення громадських слухань немає. При цьому

варто звернути увагу на дистанційні форми проведення громадських слухань. Проте, якщо у відповідних локальних актах, які визначають порядок проведення громадських слухань, не містяться положення про альтернативні форми їх проведення, необхідно внести відповідні зміни до цих локальних актів.

Електронні петиції до органу місцевого самоврядування. Використання цього інструмента місцевої демократії на законодавчому рівні не обмежене під час дії воєнного стану. Проте, реальна можливість його використання може обмежуватися об'єктивними обставинами, наприклад, відсутністю технічної підтримки офіційного сайту органу місцевого самоврядування або проблемами з мережею інтернет).

Можно зробити висновок, що під час дії воєнного стану участь жителів територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення не зупиняється. Однак, використання деяких інструментів місцевої демократії тимчасово обмежене, а інших – ускладнюється з об'єктивних причин.

Література:

1. Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
2. Указ президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
3. Конституція України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K>.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) № 4-рп/2001 від 19.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#Text>

Татарінова К. В.

студентка 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Питання уніфікації виборчих процесів в Україні та їх цифрової трансформації є однією з найактуальніших і дискусійних проблем сьогодення. Імплементация нашою державою позитивного зарубіжного досвіду інформаційних технологій неможлива без впровадження в Україні елементів електронного урядування, котрі призведуть до автоматизованого надання всіх державних послуг. Відтак, електронна демократія охоплює комплекс існуючих демократичних процесів, обумовлених триваючою діджиталізацією, основою якого виступають принципи електронного урядування [2, с. 106].

Концептуальні засади демократичної політики передбачають невід'ємність гарантування кожному громадянину забезпечення права голосу на виборах і референдумах, тобто демократична держава має обов'язок надати кожному громадянину можливість брати участь у виборах шляхом активного чи пасивного виборчого права. Електронне голосування характеризується тим, що воно відбувається шляхом використання електронного виборчого бюлетеня (замість традиційних паперових бюлетенів), при чому їх підрахунок здійснюється виключно в електронному форматі. Іншими словами, електронне голосування реалізується завдяки використанню ряду цифрових механізмів і автоматизованих засобів.

Зарубіжний досвід демонструє позитивні наслідки введення в державах електронного голосування як прояву електронної демократії. На підставі дослідження світової практики, можна стверджувати, що наразі інститут електронних виборів набув найширшого використання в Естонії, США, Швейцарії, Бразилії, Канаді, Бельгії, крім того частково – в Німеччині,

Великобританії, Франції, Португалії й Іспанії [4, с. 87]. Однак технологія електронного голосування в Україні все ж таки є неоднозначною, тому існує потреба у виокремленні ключових аспектів перспективи її запровадження.

Безумовно, електронне голосування в Україні стане новітньою можливістю для реалізації виборчих прав громадян. Насамперед, перевагою даного елемента електронної демократії є цифровізація держави як така, що є дуже важливим етапом в умовах динамічного розвитку технологій, бо це матиме вплив на покращення економічного становища України та на її авторитет на міжнародній арені. Більш того, впровадження електронного голосування дозволить залучити більше коло виборців, зросте зворотній зв'язок, зокрема спостерігатиметься активізація молодого покоління, котре характеризується своєю аполітичною позицією.

Водночас електронне голосування усуне людський чинник під час обробки й підрахунку голосів (це буде відбуватись автоматизовано), результатом чого стане унеможливлення неправильного підрахунку чи навмисної фальсифікації, крім того безпосередній процес підрахунку голосів стане набагато швидшим (наприклад, в Естонії це займає близько 2 години з моменту закінчення голосування) [1, с. 80]. Електронне голосування дозволить проводити вибори протягом декількох днів, адже технічно можливим є забезпечити належний захист від несанкціонованого втручання до триваючого голосування.

Ще однією суттєвою перевагою є скорочення ручної праці та бюрократії, а також буде зменшено кількість необхідних для виборчого процесу матеріалів (першочергово – паперових бюлетенів), що сприятиме екологічнішим умовам для навколишнього середовища. На нашу думку, дуже актуальною визнається пропозиція О. В. Стогової та Д. В. Мурача стосовно проведення електронного голосування двома способами: голосування шляхом використання мережі Інтернет і голосування за допомогою відповідного технічного засобу, проте обов'язково знаходячись на виборчій дільниці [3, с. 39].

Попри чисельні позитивні аспекти запровадження електронного голосування в Україні, прослідковуються деякі недоліки, які також є значними. Хоча українське суспільство й добре сприймає цифрові інновації й трансформації, існують проблеми з довірою щодо державної влади, бо стереотипи стосовно виборчої системи в Україні, на жаль, мають асоціацію з фальсифікаціями й непрозорістю зі сторони влади. Як наслідок, у разі запровадженні системи електронного голосування необхідною є розробка належної законодавчої бази, котра вимагатиме залучення чималого кола людей та часу.

Отже, здійснений нами аналіз дозволяє дійти висновку, що запровадження в Україні електронного голосування є неоднозначним питанням. Існують як суттєві переваги, так і значні недоліки. Натомість, електронне голосування – це великий крок у майбутнє. Більш того, у порівнянні з традиційним голосуванням воно має більше переваг, аніж недоліків, що підтверджує його перспективність.

Література:

1. Гаврік Р. О. Перспективи запровадження електронного голосування в Україні в контексті реалізації концепції розвитку електронної демократії та врахування досвіду Естонської Республіки. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : зб. тез V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький : ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 78-80.
 2. Гусаревич Н. Електронне голосування: концептуальні підходи. *Аспекти публічного управління*. 2021. Том 9 № 4. С. 104-110.
 3. Стогова О. В., Мурач Д. В. Електронне голосування: проблеми та перспективи запровадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 38-40.
- Чала Д. О. Електронне голосування. *Кращі практики децентралізації: досвід країн ЄС для України* : матер. науково-практичного круглого столу. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 87-89

Тригуб О.М.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ

На сьогоднішній день не існує чіткого визначення поняття електронної демократії. Кожна країна має свій власний підхід до характеристики цього терміну.

На законодавчому рівні поняття електронної демократії визначено у «Концепції розвитку електронної демократії в Україні», затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 797. Згідно з законодавчим актом, електронна демократія – це форма суспільних відносин, у якій громадяни та організації беруть участь у державотворенні та державному управлінні та місцевому самоврядуванні шляхом широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій у демократичних процесах [1].

Електронна демократія означає участь громадян в управлінні країною на всіх рівнях, за допомогою інформаційних та комунікаційних засобів. Насамперед, йдеться про трансформацію принципу взаємодії влади та громадянського суспільства, тобто громадяни стають об'єктами державного керівництва, стають кваліфікованими користувачами державних послуг, які надає розвинене інформаційне суспільство, і водночас стати процесом прийняття політичних рішень на місцевому та регіональному рівнях, а також на національному рівні.

Важливим інструментом демократизації суспільства є електронне врядування. Тому важливою ідеєю впровадження електронного урядування є те, що воно, як елемент демократії, вважається справжнім шляхом суспільства до розвитку демократичних процесів у суспільстві, що знайшло відображення у появі терміну «е-демократія».

Окрім держави, суб'єктами е-демократії є громадянське та інформаційне суспільство, що робить його середовищем е-демократії. Згідно з результатами Міжнародного дослідження ООН з питань е-демократії 2015 року, Україна вперше значно покращила свої позиції в рейтингу розвитку е-демократії, посівши 32-ге місце [2, с. 73].

Важливою онлайн-платформою для України є платформа "Взаємодія", яка підтримується програмою EGAP, що реалізується Фондом Східна Європа. Платформа пропонує е-петиції та запити на інформацію, е-консультації з громадськістю, е-петиції до Кабінету Міністрів, е-конкурси проектів та програм організацій громадянського суспільства, е-вибори членів громадських рад при органах виконавчої влади, конкурси проектів всеукраїнського громадського бюджету тощо. Вона забезпечує доступ громадян до послуг [2, с. 75].

Громадяни України можуть погодитися з тим, що низка інструментів е-демократії є доступними для них, включаючи в себе громадські бюджети участі, е-декларації, е-петиції, портали відкритих даних, веб-сайти центральних та місцевих органів влади.

Україна має багато умов для переходу на вищий технологічний рівень, з єдиними та систематичними національними методами, кроками та заходами, які будуть узгоджені в правовому полі, коли технології сприятимуть розвитку демократії та стимулюватимуть політичне життя громадян під час умови розвитку та затвердження нових форм демократії — е-демократії. Можливості та ризики такої форми суспільно-політичного життя потребують подальшого наукового вивчення.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
2. Крилова Ю.І. Електронна демократія в Україні: теоретичний і практичний аспекти. Інформація і право. 2022. № 2 (41). С. 73-75.

Електронне наукове видання

**ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ:
РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 10 травня 2024 року)

Відповідальна за випуск О. В. Стогова
Комп'ютерне верстання В. О. Панкратової

Матеріали друкуються в авторській редакції.
Організаційний комітет не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат,
економіко-статистичних даних, власних імен
та інших відомостей, не завжди поділяє позицію авторів.

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 6,74. Обл.-вид. арк. 5,41.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.